

# LGBTIQ+ BESEDJE V SLOVARJIH SLOVENSKEGA JEZIKA

BORIS KERN<sup>1,2</sup>

<sup>1</sup> Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša, Ljubljana, Slovenija  
boris.kern@zrc-sazu.si

<sup>2</sup> Univerza v Novi Gorici, Fakulteta za humanistiko, Nova Gorica, Slovenija  
boris.kern@zrc-sazu.si

V prispevku je predstavljena slovaropisna obravnava besedja, povezanega z LGBTIQ+ osebami, kar vključuje zlasti besedje, ki se nanaša na spolne identitete, spolno usmerjenost, družinska, sorodstvena in druga medosebna razmerja, ljubezen, spolnost, dejanja izkazovanja naklonjenosti ipd. Prikazan je razvoj slovarskega opisa v izbranih slovarjih slovenskega jezika (zlasti v *Slovarju novejšega besedja slovenskega jezika*, SSKJ-ju 2, eSSKJ-ju).

DOI  
[https://doi.org/  
10.18690/um.ff.2.2024.13](https://doi.org/10.18690/um.ff.2.2024.13)

ISBN  
978-961-286-854-3

**Ključne besede:**  
politična korektnost,  
družbena odgovornost,  
slovaropisje,  
leksikografija,  
LGBTIQ+

DOI  
[https://doi.org/  
10.18690/um.ff.2.2024.13](https://doi.org/10.18690/um.ff.2.2024.13)

ISBN  
978-961-286-854-3

**Keywords:**

political correctness,  
social responsibility  
lexicography,  
dictionaries,  
LGBTIQ+

# LGBTIQ+ VOCABULARY IN DICTIONARIES OF THE SLOVENE LANGUAGE

BORIS KERN<sup>1,2</sup>

<sup>1</sup> Research Centre of the Slovenian Academy of Sciences and Arts, Fran Ramovš  
Institute of the Slovenian Language, Ljubljana, Slovenia  
[boris.kern@zrc-sazu.si](mailto:boris.kern@zrc-sazu.si)

<sup>2</sup> University of Nova Gorica, School of Humanities, Nova Gorica, Slovenia,  
[boris.kern@zrc-sazu.si](mailto:boris.kern@zrc-sazu.si)

The paper presents a word analysis of vocabulary related to the LGBTIQ+ community, particularly words associated with gender identities, sexual orientation, interpersonal relationships, family, love, sexuality, acts of affection, and more. It focuses in particular on the evolution of dictionary descriptions in selected dictionaries of the Slovene language, such as the Dictionary of New Words of the Slovenian Language, SSKJ 2, and eSSKJ (*Dictionary of the Standard Slovene Language*, 2nd and 3rd editions).



## 1 Uvod

Slovarska obravnava ima še posebej pomembno (tudi simbolno) vlogo pri besedju, ki je povezano z različnimi družbenimi skupinami, zlasti pa manjšinami, in sicer tako z (ne)umestitvijo posameznih leksemov v slovar, razlagami, okvalificiranjem in izborom zgledov (prim. Kern 2014; Gorjanc 2004, 2005, 2015, 2017). V to skupino lahko uvrstimo tudi LGBTIQ+ besedje, med katerega štejemo besede in besedne zveze, ki so povezane zlasti s spolno identiteto in spolno usmerjenostjo, in besedje, ki je povezano z družinskimi, sorodstvenimi in drugimi medosebnimi odnosi, ljubeznijo, spolnostjo, dejanji izkazovanja naklonjenosti ipd. Pri slednjih je namreč pomembno, da pri oblikovanju zlasti razlag in navajanju zgledov vključimo raznolikost identitet, odnosov. Slovarska obravnava v *Slovarju slovenskega knjižnega jezika 1* (1970–1991) in *Slovenskem pravopisu* (2001) je bila že opisana v prehodnih raziskavah (zlasti Gorjanc 2004, 2005 in 2017), zato se v pričujočem prispevku osredotočamo na slovarsko obravnavo v slovarjih, ki so nastali oziroma nastajajo v zadnjem desetletju: *Slovar novejšega besedja slovenskega jezika* (SNB), *Slovarji slovenskega knjižnega jezika 2* (SSKJ 2), *eSSKJ-ju* in *ePravopisu*.<sup>1</sup>

## 2 LGBTIQ+ besedje v SNB-ju in SSKJ-ju 2

Prelomnico v obravnavi LGBTIQ+ besedja v slovenskem slovaropisju predstavlja izdaja *Slovarja novejšega besedja slovenskega jezika* (2012), kjer se je v procesu nastajanja slovarja prvič zgodil zavestni razmislek o družbeni odgovornosti slovarja. Avtorska skupina se je pri pisanju slovarskih sestavkov prvič posvetovala s predstavnico skupnosti, sociologinjo in lezbično aktivistko Suzano Tratnik, kar je pripomoglo k temu, da je bilo to besedje ustrezno in korektno slovarsko predstavljeno.

V SNB so bile prvič uslovarjene (v razlagalnem slovarju) naslednje iztočnice: *biseksualec*, *biseksualka*, *biseksualnost*, *družbeni spol*, *gay friendly*, *gej* in *gay*, *gejevski* in *gayevski*, *gejevstvo* in *gayevstvo*, *homoerotični*, *homoerotika*, *transseksualec*, *transseksualka*, *transseksualni*, *transseksualnost*, *transvestitski*,<sup>2</sup> *travestitski*, *transspolni*, *queer*, *queeronski*, *parada ponosa* ter

<sup>1</sup> *Sproti slovar slovenskega jezika*, katerega »[j]edro geslovnika predstavlja še neuslovarjeno besedje, katerega rabo v zadnjih letih potrjuje korpusno gradivo, dopolnjeno s predlogi jezikovnih uporabnikov«, hkrati pa »zajema tudi besedje, ki ga obstoječi (časovno zamejeni) korpusi slovenščine zaenkrat (še) ne prinašajo, raba nove besede pa je bila registrirana v drugih (zlasti elektronskih) virih« (Uvod: 1) ne zajema LGBTIQ+ besedja. Slednje je presenetljivo, saj gre za področje, na katerem se je v zadnjem desetletju zgodilo veliko sprememb.

<sup>2</sup> Iztočnici *transvestit* in *travestit* sta bili vključeni že v SSKJ 1 (*travestit* s terminološko kvalifikatorsko oznako psihologija in razlago »kdor ima potrebo nositi oblačila in se vesti, govoriti kot osebe drugega spola«, *travestit* enako

tri iztočnice, označene s kvalifikatorjem *slabšalno*: *buzji*, *homič* in *ležba*.<sup>3</sup> V povezavi s spolno usmerjenostjo pa še *hetero* (pridevnik, okvalificiran s *pogovorno*), *heteroseksualec* in *straight*. Ilustrativno gradivo je bilo posebej premišljeno izbrano, saj korpusno gradivo večinoma izkazuje stereotipne podobe in negativen odnos (več o tem v točki 3.1.4). Glede na precejšnje spremembe pri LGBTIQ+ besedju v zadnjem desetletju, so nekatere slovarske rešitve z današnjega vidika že zastarele (npr. raba termina *biološki spol* ali zveze *nasprotni spol* v razlagah ipd.).

Sledila je priprava druge, dopolnjene in prenovljene izdaje SSKJ, t. i. SSKJ 2 (2014), v katerega je bila vključena večina naštetih iztočnic iz SNB-ja, pri čemer so bile večbesedne v skladu s konceptom SSKJ 2 umeščene pod jedro besedne zveze (npr. *družbeni spol* pod iztočnico *spol*, *parada ponosa* pod *parada*), v SSKJ 2 ni bila uvrščena le *gay friendly*.<sup>4</sup> Je pa del slovarskih sestavkov iz SSKJ 1, povezanih z LGBTIQ+ tematiko ter medosebnimi odnosi in sorodstvenimi razmerji doživel spremembe tako na ravni slovarskih razlag, okvalificiranosti kot ilustrativnega gradiva (prim. Kern 2015: 150–152), neustreznosti iz SSKJ-ja 1 so bile tako večinoma odpravljene.<sup>5</sup> Pri iztočnici *partner* je bil npr. spremenjen zgled *njen življenjski partner* v *njegov življenjski partner*, s čimer je bila dosežena vsaj minimalna raznolikost zvez v ilustrativnem gradivu.

Poleg tega so sledile še intervencije v slovarskih sestavkih, ki se nanašajo na medosebne odnose in besedje, povezano s čustvi oziroma njihovim izkazovanjem. Pri njih je bila v razlagi ukinjena besedna zveza »drugi spol«, s čimer v razlagah niso bila več upoštevana zgolj heteroseksualna razmerja. Npr. pri iztočnici *partner* je bila razlaga »oseba, navadno moški, ki živi z osebo drugega spola skupno življenje« spremenjena v »oseba, navadno moškega spola, ki je z drugo osebo v ljubezenskem odnosu«, pri *ljubezen* razlaga »močno čustvo naklonjenosti do osebe drugega spola« v »močno čustvo naklonjenosti do druge osebe«,

---

s kvalifikatorjem *psih.* in nadrejenim sinonimom *transvestit*). Poleg nje v SSKJ 1 najdemo še naslednje lekseme: *ležbijka*, pog. (!) *peder*, pog. (!) *topli bratec* (pri iztočnici *bratec*). V SSKJ 2 je bil pri iztočnici *peder* spremenjen kvalifikator, in sicer v *slabšalno*, pri *toplem bratcu* pa v *ekspresivno*.

<sup>3</sup> Slovenski pravopis je uslovaril naslednje iztočnice: *gej*, *gay*, *gejevski*, *homoerotika*, *homoerotičen*, *transvestitski*, *ležbijka*, *nizk. peder*, *sleng. (!) topli bratec*. Pri slabšalnih izrazih za posamezne pripadnice\_ke različnih družbenih skupin se nemalokrat zgodi, da članice\_i skupnosti med sabo začnejo uporabljati slabšalni izraz brez neslabšalne konotacije. Sicer bi bilo dobro, da bi slovarski priročniki v pragmatičnih opombah, ki se v sodobnem času kažejo za nujne, opozarjali na te posebnosti, v nasprotnem primeru pa je tovrstno besedje v splošnem jeziku smiselno označiti s kvalifikatorjem *slabšalno*.

<sup>4</sup> V korpusu Nova beseda, ki je bil osnovno gradivo za nastanek SNB-ja, *gay friendly* izkazuje šest pojavitev.

<sup>5</sup> Zavedati se je treba, da je bil za realizacijo ustreznih sprememb v slovarskih sestavkih LGBTIQ+ besedja namenjen zelo kratek čas, posledično te intervencije niso bile izpeljane na vseh potrebnih mestih. Ne glede na to pa je neupravičena ocena v prispevku V. Gorjanca *Je leksikografija lahko tudi queer?* (2015), saj prispevek poskuša dati vtis, kot na tem področju ni bila narejena nobena sprememba na bolje.

podobno še pri: *fant, dekle, partnerka, ljubezen, ljubiti, spogledovati se, spogledljiv, koketirati, koketen* ipd.

Predvideni razlagi iztočnic *fant* in *dekle* sta bili »mlad, neporočen moški, ki je v ljubezenskem odnosu do druge osebe« oziroma »mlada neporočena ženska, ki je v ljubezenskem odnosu do druge osebe«, kar je bilo očitno v zadnji fazi redakcij popravljeno v neustrezni različici razlag »mlad, neporočen moški, ki je v ljubezenskem odnosu do druge osebe, navadno dekeleta« oziroma »mlada neporočena ženska, ki je v ljubezenskem odnosu do druge osebe, navadno fant«. Na ta način se namreč popolnoma nepotrebno poudarja, da so heteroseksualna razmerja pogostejša kot homoseksualna, kar ima lahko tudi druge indikacije.

Pri revidiranju SSKJ-ja 1 je bilo predvideno tudi to, da bodo pri iztočnicah *sodomija, sodomit, pederast* in *pederastija* v SSKJ-ju 2 izločeni neaktualni podpomeni (pri *sodomiji* in *sodomitu* podpomena izhajata iz 19. stoletja), ki se nanašajo na homoseksualnost oz. homoseksualce, vendar je objavljena različica drugačna. Pri teh iztočnicah je bila namreč spremenjena le okvalificiranost: pri *sodomiji* in *sodomitu* iz *knjižno, redko* (SSKJ 1) v *knjižno* (SSKJ 2), kar je sprememba na slabše, razlaga pa je bila spremenjena iz »sinonimne« *homoseksualnost, spolna perversnost* oz. *homoseksualec, spolni perversnež* (SSKJ 1) v *spolni odnosi med moškimi* oz. *homoseksualec* (SSKJ 2), medtem ko sta razlagi pri *pederastiji* in *pederastu* ostali nespremenjeni.

Je pa SSKJ 2 korak naprej naredil pri iztočnici *družina* (prim. Kern 2014: 152): v SSKJ-ju 1 najdemo razlago »zakonski par z otroki ali brez njih« s podpomonom »eden od zakoncev z otroki«, v SSKJ-ju 2 pa »skupnost enega ali obeh staršev z otrokom, otroki« s podpomonom: »eden od staršev z otrokom, otroki« in »skupnost zakonskega ali izvenzakonskega partnerja in enega od staršev z otrokom, otroki«. Nova razlaga je veliko bolj vključujoča, saj vključuje tudi enostarševske družine, družine, pri katerih starša nista poročena, glede na spremenjeno razlago iztočnice *partner* pa tudi istospolne družine. Poleg tega je bila iz terminološkega gnezda izločena besedna zveza s kvalifikatorjem soc. *nepopolna družina* z razlago »v kateri manjka eden od staršev«, v ilustrativnem gradivu pa sta bili dodani besedni zvezi *enostarševska družina* in *istospolna družina*.

### 3 LGBTIQ+ besedje v eSSKJ-ju

#### 3.1 Spolna identiteta in spolna usmerjenost

Glede na to, da je tudi eSSKJ rastoči slovar, pri katerem delo poteka po principu redigiranja pomenskih skupin (ne pa npr. abecedno), so bile leta 2020 v skladu z geslovníkom pripravljene redakcije 68 iztočnic iz naslednjih pomenskih skupin:

- (1) spolne identitete: *aspolni, binarni, binarižem, binarnost, cis, cislnormalivni, cislnormalivnost, cisseksizem, cisspolni, cisspolnost, nebinarni, nebinarnost, trans, transfob, transfoben, transfobija, transfobinja, transfobka, transspolni, transspolnost.*
- (2) spolne usmerjenosti: *aseksualen, bi, biseksualec, biseksualka, biseksualni, biseksulano, biseksualnost, hetero, heteroseksualec, heteroseksualka, heteroseksualni, heteroseksulano, heteroseksualnost, homo, homofob, homofoben, homofobija, homofobka, homofobinja, homoseksualec, homoseksualka, homoseksualni, homoseksulano, homoseksualnost, gej, gay, gejevski, gejevsko, gejevstvo, lezbijka, lezbíčni, lezbíštvo, panseksualec, panseksualka, panseksualni, panseksualnost, straight, strejt.*
- (3) spolne identitete in spolne usmerjenosti: *heteronormalivni, heteronormalivnost, LGBT, LGBT+, LGBTIQ, LGBTIQ+, kevir, kevirovski, queer, gueerovski.*<sup>6</sup>

Vnaprej znano dejstvo je bilo, da del naštetih leksemov iz geslovníka ni izpolnjeval siceršnjega frekvenčnega praga za uvrstitev v slovar (100 pojavitev v Gigafidi), kar pa je glede na tip besedja pričakovano – gre namreč za besedje, povezano z marginalizirano družbeno skupino. Zavedati se je treba tudi dejstva, da upoštevano korpusno gradivo ne vključuje besedil iz zadnjih let (Gigafida 1.0 zajema besedila vključno do leta 2011, Gigafida 2.0 pa do leta 2018), ki pa so za to področje še posebej ključna. Zaradi siceršnje relevantnosti in pogostnosti v specializiranih korpusih, npr. Korpusu akademske slovenščine, so bile sicer pripravljene redakcije za vseh 68 leksemov, vendar v letnem prirastu 2021 ni bilo objavljenih naslednjih 20 slovarskih sestavkov, ki ne izpolnjujejo frekvenčnega praga: *aspolni, cislnormalivni, cislnormalivnost, cisseksizem, cisspolni, cisspolnost, heteronormalivni, heteronormalivnost, LGBT+, LGBTIQ, LGBTIQ+, panseksualec, panseksualka, panseksualni, panseksualnost, tranfob, transfoben, transfobija, transfobinja, transfobka.*

<sup>6</sup> V prvi fazi redigiranja LGBTIQ+ besedja niso bili predvideni slovarski sestavki leksemov s slabšalnim pomenom.

### 3.1.1 *LGBT, LGBT+, LGBTIQ ali LGBTIQ+?*

V splošnem jeziku dobro uveljavljena kratica *LGBT* za »skupnost oseb, katerih spolna usmerjenost ni heteroseksualna, katerih spolna identiteta se ne ujema s spolom, opredeljenim, pripisanim ob rojstvu, ali ki jim glede na spolne organe in druge spolne značilnosti ob rojstvu ni bilo mogoče pripisati ženskega ali moškega spola« (eSSKJ) je v zadnjih letih doživela več novih različic. Slednje je pogojeno s tem, da izhodiščna kratica, ki vključuje geje, lezbijke, biseksualne in transspolne, ne zadošča več za cel spekter spolnih identitet in spolnih usmerjenosti, zato se kratici dodaja simbol za plus (+), ki nakazuje odprtost za druge spolne identitete in usmerjenosti, oziroma se dodajata še črki I in Q za interspolne in kvir, tudi v kombinaciji s plusom (+) (več o tem mdr. Scheller-Boltz 2017).

Kljub pripravljenim slovarskim sestavkom za vse štiri različice, se je v slovarski prirast leta 2021 uvrstil le *LGBT*, ker druge različice ne presegajo frekvenčnega praga. Tabela 1 prikazuje pogostost rabe navedenih štirih različic v korpusih Gigafida 1.0 in 2.0 ter korpusu znanstvenih besedil OSS in korpusu metaFida.

Tabela 1: Pregled rabe *LGBT, LGBT+, LGBTIQ in LGBTIQ+* v korpusih<sup>7</sup>

	Gigafida 1.0	Gigafida 2.0	OSS	metaFida
<b>LGBT</b>	129	1.267	5.575	10.671
<b>LGBT+</b>	0	18	796	812
<b>LGBTIQ</b>	80	48	269	457
<b>LGBTIQ+</b>	0	28	200	242

Vir: lasten

Korpusno gradivo kaže, da se je različica *LGBTIQ* prvič pojavila leta 2009, različici s plusoma pa leta 2015. Njuna pogostost narašča v zadnjih letih. V rabi sta sicer pogosti tudi različici brez I, torej *LGBTQ* oziroma *LGBTQ+*, vendar ti v prvi fazi uslovarjenja *LGBTIQ+* besedja v eSSKJ-ju nista bili predvideni. Kljub močni prevladi različice *LGBT* bi veljalo v slovarskih priročnikih navesti vsaj še navedene tri različice, saj je poleg večje utemeljenosti teh različic opazen tudi njihov porast v rabi. Tako pa se v praksi dogaja, da lektorske službe nekaterih medijev tudi zaradi uslovarjenja zgolj različice *LGBT*, drugih ne uporabljajo oziroma jih v besedilih spreminjajo v izhodiščno.

<sup>7</sup> Podatki zajemajo tako samostalniško kot prevladujočo pridevniško rabo (*LGBTIQ+ aktivist, pravice, skupnost, starši* ipd.).

### 3.1.2 Tvorjenke s sestavinama *-seksualni* in *-spolni*

Ena od sprememb, ki se je v kontekstu LGBTIQ+ besedja v slovenskem prostoru zgodila v zadnjih desetih letih, je nadomeščanje tvorjenk s sestavino *-seksualni* s sestavino *-spolni*, npr. namesto *transseskualni*, *transseskaulec*, *transseksualka* torej *transspolni*, *transspolna oseba*, podobno še namesto *interseksualni* in *interseksualnost* – *interspolni* in *interspolnost*. V teh primerih gre namreč za lekseme, ki so povezani s spolnimi identitetami in ne s spolno usmerjenostjo, zato sestavina *-seksualni* ni ustrezna. Pomenska razlika se lepo pokaže v razmerju *aseksualni* 'ki ne čuti potrebe po spolnih odnosih' proti *aspolni* 'ki je v zvezi z osebo, ki se ne identificira z nobeno spolno identiteto'.

So pa tvorjenke s sestavino *-seksualni* še zmeraj precej močno zastopane v korpusnih virih, kar prikazuje tabela 2.

Tabela 2: Pregled rabe leksemov s sestavinama *-seksualni* ozirom *-spolni*<sup>8</sup>

	Gigafida 2.0	OSS	metaFida
transspolen	367	2.893	3.765
transseksualen	351	1.396	2.072
transspolna oseba	26	134	183
transseksualec	735	896	2.205
transseskualka	176	88	432
transspolnost	61	805	994
transseksualnost	136	688	985

Vir: lasten

Podatki za pridevnika *transspolen* in *transeksualen* kažejo, da je raba v splošnem korpusu Gigafida 2.0 skoraj popolnoma izenačena, medtem ko korpus znanstvenih besedil OSS izkazuje več kot še enkrat pogostejšo rabo pridevnika *transspolen*, korpus metaFida pa nekoliko manj kot še enkrat pogostejšo rabo.

Smiselno bi bilo, da razlagalni slovar uporabnice\_ke kljub zavezanosti k nenormativnemu značaju seznanji z informacijo o neustreznosti tvorjenk s sestavino *-seksualni*. eSSKJ namreč te tvorjenke trenutno navaja kot sinonime, brez dodatne informacije.

<sup>8</sup> V tabeli niso navedeni ločeni podatki o pogostosti samostalnikov *transspolni* oziroma *transseksualni*, saj je v teh primerih precejšnji del zadetkov napačno označenih kot pridevnikov.



### 3.1.3 Termin *spol, pripisan ob rojstvu* v razlagah

Do spremembe je prišlo tudi v primeru termina *biološki spol*, ki je bil še v SNB-ju rabljen v razlagah (npr. pri iztočnici *transseksualnost*) (več o problematičnosti termina v: Kern, Vičar 2019: 416–417). Danes termin nadomeščamo s *spol, pripisan ob rojstvu*, (angl. *gender assigned at birth*). V eSSKJ-ju je v zadnji fazi redakcije doživel spremembo – kot razlagalna besedna zveza nastopa *spol, opredeljen, pripisan ob rojstvu*.

### 3.1.4 Problematika izbiranja slovarskega ilustrativnega gradiva

Korpusno gradivo se večkrat izkaže za zelo problematično, saj z izluščenimi kolokacijami podaja izrazit ali stereotipen ali negativen odnos do določenega pojma. Zlasti je to razvidno pri besedju, ki se nanaša na različne družbene skupnosti, v tem na manjšine in na pripadnice ženskega spola, kar je med drugim tudi posledica prevlade publicističnih besedil v korpusu, med katerimi je dobro zastopana tudi rubrika črna kronika.

Slednje potrjuje leksem *partnerica*. Besedne skice kažejo, da so med najpogostejšimi glagoli, ki se pojavljajo ob *partnerici*: *preteptati, pretepati, umoriti, zabit, ustreliti, varati, prevarati, osumiti, groziti, žaliti, raniti*. Stereotipizacija je pogosto prisotna tudi v primeru izkazane asimetrije v gradivu »parov« oseb moškega in ženskega spola, o čemer sta na primeru »para« *natakar : natakarica* pisali L. Hudeček in M. Mihaljević (2020); v primeru leksema *natakar* (hrv. *konobar*) so izkazane kolokacije: *neprijazen, prijazen, priučen, pomožni, prositi, poklicati* ipd., pri *natakarici* pa: *brkata, prsata, zajebovati*.<sup>9</sup>

Podobno je tudi pri LGBTIQ+ besedju. Ilustrativna je besedna skica za leksem *homoseksualnost*, kar prikazuje slika 1.

Med najpogostejšimi glagoli najdemo *dekriminalizirati, kriminalizirati, tolerirati, ozdraviti, ozdraveti, propagirati, odobravati, obsojati, namigovali, prikrivati, sramovati se, zavračati*, med besednimi zveza, pri katerih je *homoseksualnost* v roditelstvu, pa: *dekriminalizacija, stigmatizacija, obsojanje, prakticiranje, promoviranje, kaznovanje homoseksualnosti*, in pri prirednih zvezah: *homoseksualnost in pedofilija, in incest, in sodomija, in pornografija, in prostitucija, in aids*.

<sup>9</sup> Kot problematične se izkazujejo tudi nekatere kolokacije pri elektronskih napravah, npr. pri *mobitelu, računalniku* se med najpogostejše uvršča glagol *ukrasti*, takim »negativnim« zgledom se v slovarjih izogibamo.

homoseksualnost <small>(samostalnik)</small>		<small>Gigafida frekvenca = 5,006 (3.55 na milijon)</small>							
WBZ_gbz	3.868 0.70	predlog	1.093 1.80	sbz_SBZ2	850 5.10	SBZ1_gbz	764 4.80	priredje	512 2.30
dekriminalizirati	9 5.68	o	356 1.54	integracija	92 9.84	odobravati	6 6.04	heteroseksualnost	31 10.81
kriminalizirati	8 4.52	glede	15 1.21	dekriminalizacija	23 9.31	obsojati	9 5.99	pedofilija	45 10.57
tolerirati	15 3.73	zaradi	93 0.85	stigmatizacija	7 7.76	smatrati	5 5.84	biseksualnost	14 9.69
ozdraviti	16 3.53	zoper	5 0.69	tabu	7 7.47	promovirati	7 5.67	transeksualnost	8 8.90
propagirati	11 3.31	k	43 0.61	obsojanje	6 7.40	kaznovati	10 4.51	incest	9 8.65
prakticirati	7 2.52	proti	36 0.56	reprezentacija	6 7.29	zanimati	48 3.87	sodomija	7 8.60
odobravati	11 2.48	do	145 0.36	practiciranje	5 7.23	izjaviti	8 3.65	lezbištvo	6 8.50
obsojati	23 2.45			tematika	12 7.07	pojavitati	17 3.47	pornografija	12 7.94
enačiti	10 2.20			gen	9 7.07	širti	6 2.82	splav	13 7.83
ozdraveti	6 2.06			promoviranje	6 7.00	dobivati	5 2.79	istospolen	5 7.56
namigovati	14 1.94			omemba	9 6.16	verjeti	8 2.74	prostitucija	8 7.12
prikrivati	10 1.90			kaznovanje	6 6.00	obravnavati	9 2.73	spolnost	9 6.35
zamenjevati	6 1.40			zavračanje	6 5.98	misliti	8 2.17	aids	5 6.14
sramovati	6 1.32			pojav	19 5.95	razumeti	6 2.12	religija	6 5.53
smatrati	5 1.29			izvor	14 5.73	meniti	24 2.11	cerkev	10 4.03
promovirati	9 1.21			priznanje	24 5.53	razviti	5 2.09	podobno	7 2.54
zavračati	19 1.01			konstrukcija	6 5.42	reči	16 2.05	ženska	6 2.32

Slika 1: Besedna skica za besedo *homoseksualnost* (SketchEngine)

Vir: SketchEngine

Pogosto se celo v jezikoslovni stroki pojavlja mnenje, da pri slovarskem delu ne smemo »potvarjati resnice« in prilagajati gradiva zavoljo »politične korektnosti«. Zgornji primeri dovolj nazorno kažejo, da je določen korektiv nujen in neizogiben, saj je v nasprotnem primeru končni rezultat slovarsko delo, polno žaljivih, stereotipnih podob, ki prav gotovo ne morejo doprinesti k ničemur dobremu (prim. afera pri založbi Longman; Kern 2015: 153).

Na pogostnost določenega leksema indirektno kaže tudi obseg slovarskega sestavka. Glede na koncept eSSKJ-ja bi moral slovarski sestavek za *homoseksualnost* s frekvenco 5.006 izkazovati vsaj tri strukture (npr. glagol + *homoseksualnost*, samostalnik + *homoseksualnost* v roditelju, *priredje*) in skupno med 7 in 11 zglede. Glede na stanje v korpusih je bilo možno izluščiti eno nevtralno kolokacijo in dva zglede, tako da je končna redakcija zelo okrnjena:

**homoseksualnost** homoseksualnosti

[homoseksualnost]

samostalnik ženskega spola

**Pomen****stanje, občutje koga, da čuti spolno, ljubezensko privlačnost do oseb istega spola**

► priredna zveza

- • homoseksualnost in heteroseksualnost

Queer teorija pravi, da **homoseksualnost** in heteroseksualnost definirata druga drugo.Govorili sta o vplivu branja mladinskih del s tematiko **homoseksualnosti** na njeno razumevanje.**Etimologija**↑ [homoseksualni](#)

### 3.2 Družinska in medosebna razmerja

Tudi pri besedju, ki se nanaša na družinska in medosebne odnose, je pomembno, da upoštevamo raznolikost teh razmerij. V skladu s tem je bil v avtorskem kolektivu eSSKJ-ja leta 2017 sprejet naslednji sklep:

[R]azlage naj vključujejo oz. upoštevajo tudi razmerja, ki se pojavljajo pri nekaterih družbeno občutljivih skupinah oseb in naj bodo sistemske, tudi če iz gradiva zabeleženega pomena ni mogoče razbrati povsem nedvoumno. Leksem *svak* ima tako razlago 'brat (zakonskega) partnerja ali sorojenčev (zakonski) partner', ki zajema vse spole in vse vrste partnerskih zvez (ni omejena na heteroseksualno partnersko zvezo ali na zakonsko zvezo, čeprav gradivo izkazuje samo odnos, pogojen s tema tipoma partnerskih zvez).<sup>10</sup>

V nadaljevanju so navedene predvidene razlage za nekaj primerov iz te pomenske skupine, pri katerih je upoštevan zgornji sklep (razlage se nanašajo zgolj na pomene, pri katerih je vidik vključevanja relevanten):

**žena** – ženska v odnosu do osebe, s katero je v zakonski zvezi

**mož** – moški v odnosu do osebe, s katero je v zakonski zvezi

**pastorka** – partnerkina ali partnerjeva hči iz prejšnje zveze

**pastorek** – partnerkin ali partnerjev sin iz prejšnje zveze

**mačeha** – zakonska ali zunajzakonska partnerka katerega od staršev v odnosu do njegovega otroka iz prejšnje zveze

**očim** – zakonski ali zunajzakonski partner katerega od staršev v odnosu do njegovega otroka iz prejšnje zveze

**partnerka/partnerica** – ženska v odnosu do osebe, s katero je v ljubezenskem razmerju, zlasti dolgotrajnejšem

**partner** – moški v odnosu do osebe, s katero je v ljubezenskem razmerju, zlasti dolgotrajnejšem

**punca** – ženska, navadno mlajša, v odnosu do osebe, s katero je v ljubezenskem razmerju

**dekle** – ženska, navadno mlajša, v odnosu do osebe, s katero je v ljubezenskem razmerju

<sup>10</sup> Razlaga pri *svaku* in *svakinji* bo leta 2023 doživela spremembo, in sicer so predvidene naslednje razlage: *svak* – 1. brat zakonske ali zunajzakonske partnerke ali partnerja; 1.1 (podpomen) sestrin ali bratov zakonski ali zunajzakonski partner; *svakinja* – 1. sestra zakonske ali zunajzakonske partnerke ali partnerja; 1.1 (podpomen) sestrina ali bratova zakonska ali zunajzakonska partnerka.

**fant** – moški, navadno mlajši, v odnosu do osebe, s katero je v ljubezenskem razmerju

**snaha** – hčerina ali sinova zakonska ali zunajzakonska partnerica

**zet** – hčerin ali sinov zakonski ali zunajzakonski partner

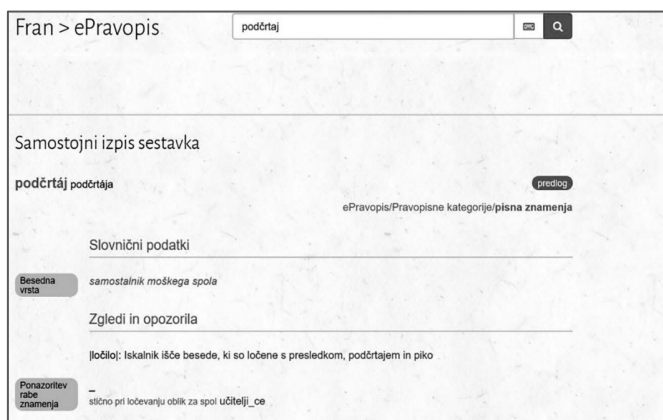
**teta** – tetina ali stričeva zakonska ali zunajzakonska partnerica

### 3.3 Podčrtaj v ePravopisu

Kljub temu da naslednji primer ne sodi med LGBTIQ+ besedje – je pa z njim tesno povezan oziroma je povezan s spolno vključujočim jezikom – v nadaljevanju omenjamo tudi slovarsko obravnavo podčrtaja v ePravopisu. V slovenskem jeziku se je od leta 2015 kot spolno vključujoča praksa začel uveljavljati podčrtaj, ki predstavlja jezikovno prakso, katere cilj je vključenost tudi nebinarnih transspolnih oseb v jeziku (več o tem v: Vičar, Kern 2017 in Kern, Vičar 2019), npr. *delavke\_ci; odločile\_i so se za drugo možnost; spoznala sem jo\_ga*.

ePravopis je tako v svojem letnem prirastu 2019 registriral novo rabo podčrtaja, in sicer s pojasnilom »stično pri ločevanju oblik za spol«, kar prikazuje slika 1 (pojasnilo sicer ni najbolj informativno).

V naslednjih letih je bila ponazoritev rabe znamenja izločena, kar prikazuje slika 2. V nobenem dostopnem gradivu ni bilo pojasnjeno, zakaj je avtorski oziroma uredniški kolektiv sprejel tako odločitev.



Slika 2: Izsek slovarskega sestavka *podčrtaj* v ePravopisu (stanje v letih 2019 in 2020)

Vir: www.fran.si



Slika 3: Izsek slovarskega sestavka *podčrtaj* v ePravopisu (stanje 2023)

Vir: [www.fran.si](http://www.fran.si)

#### 4 Sklep

Pri besedju, ki se nanaša na različne družbene skupine, slovarski sestavki s svojimi razlagami, (ne)okvalificiranostjo, izborom zgledov, konec koncev v prvi fazi tudi s svojo (ne) vključenostjo v sam slovar izkazujejo stopnjo družbene odgovornosti avtorske in uredniške skupine. V to skupino spada tudi LGBTIQ+ besedje, ki označujejo ali je povezano s spolnimi identitetami in spolnimi usmerjenostmi, kot besedje, povezano z družinskimi, sorodstvenimi in medosebnimi odnosi, ljubeznijo, spolnostjo, dejanji izkazovanja naklonjenosti ipd., pri katerih je treba upoštevati tudi neheteronormativni vidik.

Korpusno gradivo izkazuje pri večini tovrstnih leksemov izrazito negativno ali stereotipno sliko. Konkretni v članku navedeni primeri kažejo, da morajo avtorski kolektivi, ki ustvarjajo različne slovarje, uvesti določen korektiv pri izkazanem korpusnem gradivu. V slovenskem slovaropisju je bilo na področju družbene odgovornosti narejenih precej pomembnih korakov, zlasti pri Slovarju novejšega besedja (2012) in pri drugi izdaji Slovarja slovenskega knjižnega jezika (2014), čemur velja slediti tudi pri nastajajočih slovarjih, kot je eSSKJ.

## Literatura

- Katarzyna BEDNARSKA, 2013: Kdo naj dela, kdo pa skrbi za otroke?: spolni stereotipi v slovarjih. *Družbena funkcija jezika (vidiki, merila, opredelitve)*. Ur. Andreja Žele. 35–42. Dostop 9. 5. 2023 na <https://centerslo.si/wp-content/uploads/2015/10/32-Bednarska.pdf>  
*ePravopis*. Dostop 9. 5. 2023 na [www.fran.si](http://www.fran.si).
- Vojko GORJANC, 2004: Politična korektnost in slovarski opisi slovenščine – zgolj modna muha? *Moderno v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi: zbornik predavanj*. Ur. Marko Stabej. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete. 153–161.
- Vojko GORJANC, 2005: Neposredno in posredno žaljiv govor v jezikovnih priročnikih: diskurz slovarjev slovenskega jezika. *Družboslovne razprave* 21/48, 197–209.
- Vojko GORJANC, 2015: Je leksikografija lahko tudi queer? *Slovnica in slovar – aktualni jezikovni opis*. Ur. Mojca Smolej. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 251–259. Dostop 9. 5. 2023 na [https://centerslo.si/wp-content/uploads/2015/11/34\\_1-Gorjanc.pdf](https://centerslo.si/wp-content/uploads/2015/11/34_1-Gorjanc.pdf).
- Vojko GORJANC, 2017: *Nije rečnik za seljaka*. Beograd: Biblioteka XX vek, 2017.
- Lana HUDEČEK, Milica MIHALJEVIĆ, 2020: Collocations in the Croatian Web Dictionary – Mrežnik. *Kolokacije v leksikografiji [Elektronski vir]: obstoječe rešitve in izzivi za prihodnost = Collocations in lexicography: existing solutions and future challenges* 8/2, 78–111.
- Boris KERN, 2015: Politična korektnost v slovaropisju. *Zbornik prispevkov s simpozija*. Ur. Danila Zuljan Kumar, Helena Dobrovoljc. Nova Gorica: Založba Univerze. 144–154. Dostop 9. 5. 2023 na [http://www.ung.si/media/storage/cms/attachments/2015/05/04/12/45/58/Skrabcev\\_zbornik8\\_zbornik.pdf](http://www.ung.si/media/storage/cms/attachments/2015/05/04/12/45/58/Skrabcev_zbornik8_zbornik.pdf)
- Boris KERN, Branka VIČAR, 2019: Jezik in transspolne identitete. *Slavistična revija* 67/2, 413–422. Dostop 9. 5. 2023 na <https://srl.si/ojs/srl/article/view/2019-2-1-29>.
- Nataša GLIHA KOMAC, Nataša JAKOP, Janoš JEŽOVNIK, Simona KLEMENČIČ, Domen KRVINA, Nina LEDINEK, Tanja MIRTIČ, Andrej PERDIH, Špela PETRIC, Marko SNOJ, Andreja ŽELE, 2015: *Koncept novega razlagalnega slovarja slovenskega knjižnega jezika*. Ljubljana: Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU. Dostop 9. 5. 2023 na [https://fran.si/179/novi-slovar-slovenskega-knjiznega-jezika/datoteke/Potrjeni\\_koncept\\_NoviSSKJ.pdf](https://fran.si/179/novi-slovar-slovenskega-knjiznega-jezika/datoteke/Potrjeni_koncept_NoviSSKJ.pdf)  
*Slovar slovenskega knjižnega jezika*. Prva izdaja. Dostop 9. 5. 2023 na [www.fran.si](http://www.fran.si).  
*Slovar slovenskega knjižnega jezika*. Druga, dopolnjena in deloma prenovljena izdaja. Dostop 9. 5. 2023 na [www.fran.si](http://www.fran.si).
- Slovar novejšega besedja slovenskega jezika*. Dostop 9. 5. 2023 na [www.fran.si](http://www.fran.si).  
*Slovenski pravopis*. Dostop 9. 5. 2023 na [www.fran.si](http://www.fran.si).  
*Slovar slovenskega knjižnega jezika: eSSKJ*. Tretja izdaja. Dostop 9. 5. 2023 na [www.fran.si](http://www.fran.si).
- Dennis SCHELLER-BOLTZ, 2017: LGBT? LGBTQ+? LGBT'QQFAGPBDSM? Or just: QUEER! Critical remarks on an acronym in Slavonic and non-Slavonic languages. *Ceci n'est pas une festschrift. Texte zur Angewandten und Romanistischen Sprachwissenschaft für Martin Stegu*. Ur. Peter Handler, Klaus Kaindl, Holger Wochele. Berlin: Logos. 279–291.
- Branka VIČAR, Boris KERN, 2017: Možnosti jezikovnega izražanja nebinarnih transspolnih identitet v slovenščini. *Dialogi* 53/11–12, 223–237.